

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет аудіовізуального мистецтва
Кафедра телерепортерської майстерності

ІСТОРІЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 021
«Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»
ОП «Відеоблогінг і телерепортерство»

Харків, 2025

УДК 791.229(100)(073)

I-90

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 13 від 15.04.2025 р.)

Рецензенти:

Коваленко Ю.Б., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри телерепортерської майстерності ХДАК.

Миславський В.Н., доктор мистецтвознавства, зав каф. кінотелережисури та сценарної майстерності ХДАК.

Укладач:

Ю.В.Літинська, викладач факультету

аудіовізуального мистецтва ХДАК

I-90 Історія документального кіно : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти зі спец. 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», ОП «Відеоблогінг і телерепортерство» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуал. мистецтва, Каф. телерепортер. майстерності ; [уклад. Ю. В. Літинська]. — Харків : ХДАК, 2025. — 21 с.

Навчальний курс «Історія документального кіно» призначений для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти зі спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», ОП «Відеоблогінг і телерепортерство».

Курс «Історія документального кіно» розкриває еволюцію документальної кінематографії від її зародження на початку ХХ століття до сучасних цифрових форматів. Студенти досліджуватимуть ключові етапи розвитку жанру, технологічні та стилістичні інновації, вплив документального кіно на суспільство та його взаємозв'язок із політикою, культурою і журналістикою.

Особлива увага приділяється видатним режисерам, їхнім творчим підходам та фільмам, що визначили розвиток документалістики. Студенти вивчать, як документальне кіно впливало на суспільні зміни, формувало громадську думку та ставало інструментом боротьби за правду. Курс охоплює глобальні тенденції документального кіно, зокрема його розвиток у різних країнах і культурних контекстах.

УДК 791.229(100)(073)

Програма навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 4	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво» (шифр і назва)	Курс за вибором
Індивідуальне науково-дослідне завдання – <i>не передбачено</i>	Спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво і виробництво»	Рік підготовки:
		2-й
Загальна кількість годин: 90	Освітня програма ОП «Відеоблогінг і телерепортерство»	Семестр
		5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Ступінь: бакалавр	Лекції
		20 год.
		Практичні
		10 год.
		Самостійна робота
60 год.		
		Вид контролю: залік

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: 1/2

Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія документального кіно» займає одне з провідних місць у навчальному плані факультету аудіовізуального мистецтва. Курс спрямований на детальне вивчення розвитку історичних процесів, що сформували документальне кіно як окремий жанр аудіовізуального мистецтва. Програма охоплює аналіз видатних режисерських шкіл, технологічних інновацій, стилістичних прийомів та етичних аспектів створення документального кіно. Особлива увага приділяється розвитку документального кіно крізь призму національних шкіл та кінематографічних традицій різних країн, від його зародження до сучасності, а також вплив на громадську думку.

Статус дисципліни: вибіркова.

Предметом курсу є вивчення процесу становлення, розвитку та трансформації документального кінематографа як окремого жанру аудіовізуального мистецтва.

Метою дисципліни є вивчення історичних процесів, що визначили становлення та розвиток документального кінематографа, його жанрових, стилістичних і технологічних особливостей, а також його впливу на суспільство та культуру.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Історія документального кіно» викладається на 2 курсі здобувачам факультету аудіовізуального мистецтва ОП «Відеоблогінг та телерепортерство». Дисципліна надає студентам всебічне розуміння історії та розвитку документального кінематографа, а також його впливу на суспільство і культуру. Дисципліна має зв'язки з історією кіно, теорією та практикою аудіовізуального мистецтва, журналістикою, культурологією, соціологією, філософією, політологією та історією.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- дослідження історичних етапів розвитку документального кінематографа;
- аналіз жанрових, стилістичних і технологічних особливостей документального кіно,
- вивчення творчості визначних режисерів-документалістів,
- дослідження впливу соціально-історичних процесів на розвиток документалістики,
- формування критичного підходу до аналізу документальних фільмів та їхнього суспільного значення.
- аналіз впливу документалістики на культуру та суспільство;
- аналіз політичних, соціальних і культурних наслідків кінематографічного документування дійсності;
- дослідження змін у технологічних засобах виробництва та розповсюдження документалістики;

Фахові компетентності, здобуті в ході вивчення дисципліни:

1. Знання історії розвитку документального кіно.
2. Здатність аналізувати історичний розвиток документального кінематографа та його жанрові й стилістичні особливості.
3. Розуміння основних теоретичних концепцій документального кіно та його взаємозв'язку з суспільно-політичними процесами.
4. Навички критичного осмислення та інтерпретації документальних фільмів у контексті їхнього історичного, культурного й технологічного розвитку.
5. Уміння застосовувати отримані знання для дослідницької, творчої або журналістської діяльності у сфері аудіовізуального мистецтва.
6. Здатність оцінювати етичні аспекти документального кіно та його вплив на громадську думку.
7. Навичка визначати і оцінювати внесок видатних особистостей і фахівців у розвиток кінодокументування дійсності.
8. Здатність оцінювати достовірність інформації у документальному кіно, аналізуючи джерела, монтажні прийоми, авторську позицію, можливу маніпуляцію фактами та контекст подій.
9. Уміння відрізнити об'єктивне висвітлення реальності від тенденційного чи пропагандистського наративу.
10. Компетенція професійно працювати з хронікальними та архівними відеоматеріалами, враховуючи їхню автентичність, історичний контекст, етичні аспекти.

Програмні результати вивчення дисципліни:

1. Здатність диференціювати ключові історичні етапи розвитку документального кіно.
2. Вміння аналізувати жанрові та стилістичні особливості документального кінематографа.
3. Розуміння теоретичних концепцій документального кіно та його взаємозв'язок з суспільно-політичними процесами.
4. Навички критичного осмислення та інтерпретації документальних фільмів у контексті їх історичного, культурного й технологічного розвитку.
5. Здатність застосовувати отримані знання для дослідницької, творчої або журналістської діяльності у сфері аудіовізуального мистецтва.
6. Засвоєння етичних аспектів документального кіно та його вплив на громадську думку.
7. Розуміння внеску видатних особистостей у розвиток кінодокументування дійсності.
8. Уміння оцінювати достовірність інформації в документальних фільмах, аналізуючи джерела, монтажні прийоми та авторську позицію.
9. Здатність розрізнити об'єктивне висвітлення реальності від тенденційного чи пропагандистського наративу.
10. Набуття навички професійної роботи з хронікальними та архівними відеоматеріалами, враховуючи їх автентичність і етичні

аспекти.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:
знати :

- основні етапи розвитку документального кіно та його жанрові особливості;
- ключові школи та напрями документалістики в різні історичні періоди;
- вплив соціально-політичних подій на еволюцію документального кіно;
- основні методи і техніки документального кіно, включаючи монтаж, зйомку та наративні стратегії;
- видатних режисерів-документалістів та їхній внесок у розвиток жанру;
- історію технічних інновацій у сфері документального кінематографа;
- особливості кіномови документального кіно та його відмінності від ігрового кіно;
- етичні питання та виклики, пов'язані з документальним кіно;
- вплив документального кіно на громадську думку, соціальні рухи та масову культуру;
- взаємозв'язок між документальним кіно та іншими медіаформами (телебачення, онлайн-платформи, VR-документалістика).

вміти:

- аналізувати документальні фільми з точки зору їхньої тематики, художніх засобів та впливу на глядача;
- визначати ключові особливості різних етапів розвитку документального кіно;
- оцінювати внесок окремих режисерів та кінематографічних шкіл у розвиток жанру;
- застосовувати знання про історію документального кіно для створення власних кінопроектів;
- розрізняти стилістичні та жанрові особливості документального кіно різних періодів;
- критично оцінювати вплив документального кіно на суспільство та культурні процеси;
- використовувати базові прийоми документального кіно (інтерв'ю, хроніка, реконструкція, спостереження);
- працювати з архівними матеріалами та аналізувати їх у контексті документального кіно;
- створювати концепції та сценарні розробки для документальних проєктів;
- застосовувати теоретичні знання для аналізу сучасних тенденцій у документальному кіно.

мати навички:

- аналізу та інтерпретації документальних фільмів у контексті історичних і соціальних подій;
- критичного мислення щодо джерел інформації та методів її представлення в документальному кіно;
- роботи з архівними матеріалами, фотодокументами та кінохронікою;
- використання методів дослідження документального кіно в академічній та професійній діяльності;
- створення та реалізації власних документальних кінопроектів;
- монтажу та організації нарративу в документальному кіно;
- сценарного мислення при розробці документальних сюжетів;
- роботи з сучасними медіаінструментами для створення документального контенту;
- взаємодії з експертами, журналістами та істориками у процесі створення документального кіно;
- презентації та просування документальних проєктів у кіноіндустрії та на фестивалях.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен сформувати наступні

загальні та фахові компетентності:

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК02. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ФК03. Здатність спостерігати, відбирати, розрізняти, типологічно доцільно компонувати, цілеспрямовано формувати і використовувати інформаційний, виразний, образний рівні аудіовізуального твору.

ФК04. Усвідомлення художньо-естетичної природи аудіовізуального мистецтва.

ФК05. Усвідомлення взаємозв'язків та взаємозалежності між теорією та практикою аудіовізуального мистецтва та виробництва.

ФК06. Здатність здійснювати професійну діяльність із застосуванням сучасних досягнень теорії та методології аудіовізуального мистецтва та виробництва з урахуванням широкого спектру міждисциплінарних зв'язків.

ФК08. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в практичній діяльності.

ФК09. Здатність здійснювати ділову комунікацію.

ФК10. Здатність здійснювати редакторсько-сценарну / продюсерську/ режисерську/ операторську / звукорежисерську діяльність в сфері аудіовізуального мистецтва та виробництва.

ФК12. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології кінознавчої, творчо-виробничої діяльності.

ФК13. Здатність здійснювати та підтримувати зв'язок із засобами масової інформації з метою просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень аудіовізуального мистецтва, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

ФК14. Здатність відстежувати перспективні зміни в сфері аудіовізуального мистецтва, використовуючи оригінальні іншомовні джерела.

ФК15. Вміння опрацювати кінознавчу літературу, узагальнювати та аналізувати аудіовізуальний матеріал, формувати наукові теми та розуміти подальші перспективи розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

Навчальна дисципліна передбачає формування наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН 1. Володіти методами та прийомами редакторсько-сценарної/ продюсерської/ режисерської/ операторської/ звукорежисерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів.

ПРН 5. Генерувати нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі.

ПРН 6. Створювати драматургічну концепцію та сценарій аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів.

ПРН 8. Забезпечувати підготовчий, виробничий та пост-виробничий етапи створення (виробництва) аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів.

ПРН 9. Планувати і організовувати роботу колективу для виконання професійних завдань.

ПРН 10. Оформлювати виробничу документацію (заявка, календарно- постановочний план, кошторис тощо).

ПРН 11. Знати, розуміти і використовувати у професійній діяльності концептуально-видові та стилістичні стандарти телевізійного ефіру, вимоги до особливості роботи у прямому ефірі, підготовки телевізійних програм різних жанрів.

ПРН 12. Розуміти фінансово-адміністративні принципи організації мистецьких заходів, діяльності виробничих колективів, телевізійних каналів та інших закладів аудіовізуальної сфери.

ПРН 14. Вміти підтримувати зв'язок із засобами масової інформації з метою просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень аудіовізуального мистецтва.

ПРН 15. Вміти спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

ПРН 16. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно та письмово

ПРН 17. Збирати, оцінювати, аналізувати та обробляти інформацію з використанням сучасних інформаційних технологій та спеціалізованого

програмного забезпечення

ПРН 18. Приймати ефективні рішення на основі релевантних даних із застосуванням сучасних методів і засобів прийняття рішень, у тому числі багатокритеріальних рішень в умовах невизначеності.

Згідно з програмними результатами вивчення дисципліни, здобувач вищої освіти:

1. Аналізує історичні етапи розвитку документального кіно та його взаємозв'язок із соціально-політичними подіями.
2. Досліджує ключові школи, напрями та стилістичні особливості документального кінематографа.
3. Вміє проводити критичний аналіз хронікальних зйомок, документальних фільмів, оцінюючи їх зміст, форму та вплив на аудиторію.
4. Оцінює роль документального кіно у формуванні суспільної думки та соціальної активності.
5. Визначає основні тенденції розвитку документального кіно у контексті змін медіа-індустрії.
6. Володіє навичками дослідження документальних фільмів з точки зору їхньої правдивості, історичного та культурного значення.
7. Здатний розробляти концепції документальних проєктів з урахуванням історичного контексту.
8. Досліджує соціальні, культурні та етичні аспекти документального кіно.
9. Розуміє внесок провідних документалістів та кінематографічних рухів у розвиток жанру.
10. Знає, розуміє і використовує у професійній діяльності архівні матеріали, кінохроніку та історичні документи.
11. Розуміє основи кіномови документального кіно та його відмінності від художнього кіно.
12. Володіє навичками аналізу та систематизації історичних документів, кіноматеріалів та аудіовізуальних джерел.
13. Вміє застосовувати теоретичні знання для оцінки та створення сучасного документального контенту.
14. Розуміє фінансово-адміністративні принципи організації виробництва документального кіно.
15. Вміє популяризувати документальне кіно через медіа та соціальні платформи.
16. Вміє працювати в міждисциплінарному середовищі, взаємодіючи з істориками, журналістами, соціологами та іншими фахівцями.

Рівні навчальних досягнень	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1. Початковий	Студент не виконав (не відповів) основні завдання із

1-34 балів	самостійної роботи. Не володіє в повному обсязі теоретичним та практичним матеріалом курсу.
35-59 балів	Студент не виконав (не відповів) в повному обсязі основні завдання із практичної та самостійної роботи. Майже не володіє теоретичним та практичним матеріалом курсу.
2. Середній 60-63 балів	Студент виконав (відповів) деякі основні завдання із практичної та самостійної роботи, але продемонстрував знання на низькому рівні. Невпевнено володіє теоретичним та практичним матеріалом курсу.
64-73 балів	Студент виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, що частково відповідає програмним вимогам. Має непевнені знання з теоретичного та практичного матеріалу курсу, що свідчить про його посередній загальнокультурний рівень.
3. Достатній 74-81 балів	Студент виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, які в достатній мірі відповідає програмним вимогам. Має достатні знання з теоретичного та практичного матеріалу курсу, що свідчить про його середній загальнокультурний рівень.
82-89 балів	Студент добре виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, які відповідають програмним вимогам. Виявив в цілому добрі навички з теоретичного та практичного матеріалу курсу, що свідчить про його належний загальнокультурний рівень.
4. Високий 90 – 100 балів	Студент бездоганно виконав (відповів) основні завдання із практичної та самостійної роботи, які у повній мірі відповідають програмним вимогам. Студент вільно орієнтується в теоретичному та практичному матеріалі курсу, що свідчить про його високий загальнокультурний рівень.

Методами демонстрування результатів навчання є: презентація та публічне обговорення результатів практичних робіт, конспект за темами курсу, участь у наукових конференціях, оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямовані на опанування навчального навантаження з освітньої програми.

Поточний контроль – опитування, проблемні дискусії, звіти про виконання практичних завдань.

Підсумкова форма контролю – залік.

Курс складає 15 тижнів теоретичної/семінарської підготовки, має 1 розділ та 10 тем.

Програма навчальної дисципліни.

Тема 1. Витоки документального кіно.

Історичний контекст і передумови виникнення документального кіно. Фотографія, кінематограф і хроніка як основа документального кіно. Альфред Федецький. Перші спроби зафіксувати реальність від братів Люм'єр. Документалістика 1920–1930-х років: формування естетики. Поняття документального кіно. Перші документалісти в різних країнах. Дзига Вертов - один із піонерів радянської кінодокументалістики. Хроніка, як основоположний жанр документального кіно. Історичні етапи розвитку документального кіно.

Тема 2. Народження французької документалістики.

Школа "кіно-правди" (Cinema Verite). Вплив братів Люм'єрів, які стали першопрохідцями у фільмуванні подій з життя. Розвиток напряму "кіно-правди", де відсутня постановка, з акцентом на Жана Руша та "Антропологічний фільм". Дослідження культурних та соціальних аспектів життя різних народів і спільнот, а також їх взаємодія з навколишнім середовищем. Вплив документального поетичного реалізму на кінематограф. Роботи Жана Ренуара. Розгляд впливу французької нової хвилі на документалістику. Французька нова хвиля як пряме заперечення популярного на той час стилю «старого Голлівуду». Жан-Люк Годар - один з найрадикальніших режисерів 1960-1970 років, чий підхід до політики та філософії в кіно зробив його одним з найбільш культових режисерів світу.

Тема 3. Соціальне документальне кіно Великої Британії.

Спадщина Джона Грірсона. Розвиток британського документального кіно через соціальні фільми Джона Грірсона. Аналіз його підходу до документалістики як «творчого трактування реальності». Автор хронікально-документального відео - Герберт Понтінг, фотограф і кінооператор. Ліндсей Андерсон та Карел Рейш - засновники напряму «Вільне кіно». Рух «документальних» режисерів-експериментаторів. Кен Лоуч, соціальний реалізм і британська нова хвиля. Сучасне британське документальне кіно: фільми, присвячені екологічним проблемам, культурним трансформаціям та політичним викликам. Роль документального кіно в популяризації британської культури і політики.

Тема 4. Пропагандистське кіно та ера соціальних документальних фільмів США.

Американське документальне кіно як потужний інструмент пропаганди. Розвиток документалістики на тлі соціальних, політичних та культурних змін, які відбувалися у США з кінця ХІХ до середини ХХ століття. Документальне кіно як потужний інструмент соціальної мобілізації та пропаганди, допомагаючи американському суспільству осмислити події своєї історії. Американський документальний кінематограф від простих фільмів-хронік, що записували реальні події, до складних стрічок, які формували суспільні настрої. Аналіз робіт Д. У. Гріффіта, зокрема "Народження нації". Робота Джона Грірсона та його підхід до соціального

документального кіно в Америці. Джордж Крюгерс (1890-1964) - перший оператор, який зняв повноцінний документальний фільм. Роберт Флаєрті (1884–1951) — американський кінорежисер, один із засновників документального кіно. Став відомим завдяки своїм унікальним підходам до зйомок реальних людей та подій, а також через свої інноваційні методи, що поєднували документальний та художній стиль. Роберт Дрю - американський режисер, продюсер, журналіст, основоположник американського експериментального спрямування «пряме кіно». Сучасне документальне кіно США.

Тема 5. Документальне кіно як свідок історичних подій України.

Розвиток української документалістики від радянського періоду до сучасності. Дослідження радянської школи документального кіно, зокрема роботи Дзиги Вертова та його концепції «кіно-очей». Дзига Вертов — режисер-авангардист, основоположник і головний теоретик українського документального кіно. Аналіз його фільмів та впливу на розвиток світової документалістики. Роль кіно у побудові радянської пропаганди. Режисер і письменник Олександр Довженко, який створював наймасштабніші документальні фільми про бойові дії на території України. Як документальне кіно відображало ключові історичні події України, такі як голодомор, Чорнобильська катастрофа та революції? Фільми Сергія Лозниці, які сприяли міжнародному визнанню української документалістики. Критична школа української документалістики, що представляє низку фільмів, що почали з'являтися на початку перебудови. Нове українське документальне кіно.

Тема 6. Вплив тоталітарних режимів на документальне кіно Німеччини.

"Берлін - симфонія великого міста" - німецький експериментальний документальний фільм режисера Вальтера Рутмана. Документальне кіно, яке стало головним засобом легітимізації нацистського режиму. Роль документального кіно в пропаганді Третього Рейху, аналіз фільмів Лені Ріфеншталь, зокрема "Тріумф волі" та "Олімпія". Аналіз того, як тоталітарні режими використовували документалістику для політичної маніпуляції. Авторське документальне кіно та суб'єктивний підхід. Дві школи документального кіно після Другої світової війни: східнонімецька

гілка і західнонімецький напрямок. Ервін Лайзер - один із перших документалістів, який досліджував механізми нацистської пропаганди, використовуючи архівні матеріали. Німецький режисер Еберхард Фехнер, який експериментував із форматом документальної телевізійної постановки, де головними героями були звичайні люди, а не відомі особистості. Нове покоління німецьких документалістів. Сучасні режисери-документалісти.

Тема 7. Неореалізм та документальне кіно Італії.

Вплив неореалізму на італійське та світове документальне кіно. Заснування Венеційського кінофестивалю. Розгляд робіт Роберто Росселіні та його внеску у розвиток жанру. Як повоєнна Італія відобразила соціальні та політичні реалії через кіно. Етнографічне та антропологічне документальне кіно, роботи Вітторіо Де Сета. Політичне та пропагандистське кіно 1960-1970-х у відповідь на соціальні потрясіння та хвилі протестів, що мали на меті висвітлення політичної ситуації та суспільних рухів. Гуальтьєро Якопетті - автор жанру "мондо", новий тип документальних фільмів, який поєднував реальність з постановочними сценами. Провокаційний стиль і комерційний успіх. Соціальні та політичні теми в документальному кіно. 1970-1980 роки - активне висвітлення важливих соціальних та політичних проблем, такі як екологічні питання, боротьба за права меншин та політичні репресії. Творчість Джанфранко Панноне, який створював фільми, що торкалися тем імміграції та соціальних протестів, зосереджуючи увагу на проблемах несправедливості та нерівності в суспільстві. Роботи сучасних італійських кінодокументалістів.

Тема 8. Розвиток документального кіно Японії.

Документалістика в умовах повоєнної відбудови. Розгляд розвитку японського документального кіно після Другої світової війни. Як режисери використовували документалістику для відображення наслідків війни, ядерних атак та відбудови країни. Вплив фільмів Казуо Хара на розвиток жанру. «Кіно про поточні події» — жанр японського документального кіно, який зародився на початку ХХ століття і охоплював фільми, що висвітлювали актуальні події, політичні процеси та суспільні зміни. Цензура та розпуск «Прокіно». Поява документальних студій, які спеціалізувалися на створенні кінохронік. Використання кінематографу у пропагандистських цілях. Документування військових дій, мобілізації населення та життя на окупованих територіях під час Другої китайсько-японської війни. Старт незалежного кінематографу, роботи Ямамото, Імаї та Сіндо, з характерними стилями і соціально-критичними темами. Перші важливі документальні фільми, зокрема "Хіросіма" (1946). Японська нова хвиля. Документальне кіно як засіб аналізу суспільно-політичних проблем.

Тема 9. Документальна кінематографія Канади та вплив НФК.

Роль Канади у розвитку документального кіно завдяки підтримці Національної Фільмового Комітету (Ради). Перші документальні фільми Канади - короткі хроніки, що фіксували повсякденне життя та історичні події. Як канадські режисери використовували документалістику для збереження національної ідентичності та культурної спадщини. Аналіз фільмів Алана Кінга. Документальне кіно для опору диктатурі та просування революційних ідей. Робота NFB у роки Другої світової війни,

випуск фільмів, які інформували громадян про військові події та сприяли мобілізації населення. Канадське документальне кіно як засіб державної комунікації та пропаганди. Direct Cinema – нова хвиля канадського документального кіно. Політична критика та мистецькі експерименти. Документалістика Канади, яка зверталася до соціальних тем – екології, прав людини, корінних народів та економічної нерівності. Сучасні канадські режисери, які працюють у жанрах біографічного, соціального та науково-популярного кіно, досліджуючи теми, важливі не лише для Канади, а й для всього світу.

Тема 10. Класифікація документального кіно: світовий досвід.

Кінокритик і теоретик Білл Ніколс та його хрестоматійна праця «Вступ до документалістики». Документальне кіно за способами зображення, кожному з яких притаманний набір певних характеристик, художніх засобів і мотивацій режисера. Особливості класифікації, зв'язок з реальністю, вплив науково-технічного прогресу на розвиток документального кіно у світі.

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма							
	усього	у тому числі						
л		п	с	інд	с.р.	екз.конс.	залік	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>10</i>		<i>10</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Тема 1.	6	2		1				
Тема 2.	6	2		1				
Тема 3.	6	2		1				
Тема 4.	6	2		1				
Тема 5.	6	2		1				
Тема 6.	6	2		1				
Тема 7.	6	2		1				
Тема 8.	6	2		1				
Тема 9.	6	2		1				
Тема 10.	6	2		1				
Усього годин	90	20		10		60		2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Тема 1. Науково-технічні та соціальні передумови виникнення документалістики в різних країнах.	
1	Фотографія, хроніка та кінематограф як передумови	1

	розвитку жанру.	
	<i>Тема 2. Французька документалістика: школа "кіно-правди".</i>	
2	Старт документального кіно у Франції. Основні принципи та методи зйомки без постановки.	1
	<i>Тема 3. Соціальне документальне кіно Великої Британії.</i>	
3	Джон Грірсон і його концепція «творчого трактування реальності».	1
	<i>Тема 4. Пропагандистське документальне кіно США.</i>	
4	Документальні фільми як засіб формування суспільної думки.	1
	<i>Тема 5. Документальне кіно України: від першої хроніки до сучасності.</i>	
5	Документалістика як засіб збереження історичної пам'яті. Дзига Вертов та його концепція «кіно-очей».	1
	<i>Тема 6. Документалістика тоталітарних режимів Німеччини.</i>	
6	Використання кінематографа для політичної маніпуляції. Провідні постаті.	1
	<i>Тема 7. Неореалізм в документальному кіно Італії.</i>	
7	Вплив суспільних і політичних змін на розвиток жанру.	1
	<i>Тема 8. Розвиток японського документального кіно.</i>	
8	Документальні фільми як відображення історичних і соціальних трансформацій.	1
	<i>Тема 9. Особливості документального кіно Канади.</i>	
9	Національні особливості та тематика канадської документалістики.	1
	<i>Тема 10. Класифікація документального кіно.</i>	
10	Основні стилістичні напрями та їх еволюція у світовій кінематографії.	1
	Разом	10

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять:

1. Уважно ознайомтеся з кожним завданням. Чітко визначайте цілі та інструменти їх виконання. Прочитайте основні вимоги та очікувані результати.
2. Плануйте свій час. Розподіліть час на виконання практичних завдань таким чином, щоб мати можливість вільно обмірковувати кожен етап виконання, включаючи ознайомлення з додатковою літературою.
3. Використовуйте джерела інформації. Працюйте з достовірними джерелами інформації, такими як наукові статті, книги, журнали та перевірені веб-ресурси. Наводьте аргументи та докази на захист вашої думки.

4. Звертайте увагу на деталі. Уважно перевіряйте вашу роботу на наявність орфографічних та граматичних помилок, а також переконайтеся, що ви точно розумієте поставлене завдання.
5. Працюйте в команді. Якщо завдання передбачає групову роботу, ефективно співпрацюйте зі своїми колегами/одногрупниками, діліться ідеями та враженнями для досягнення кращих результатів.
6. Будьте відкритими до змін. Приймайте конструктивну критику та використовуйте її для вдосконалення вашої роботи.
7. Звертайтеся по допомогу. Якщо ви зіткнулися з труднощами або маєте запитання щодо завдання, не соромтеся звертатися до викладача чи одногрупників за допомогою та підтримкою.
8. Ставтеся до навчання як до можливості професійного розвитку. Об'єктивно аналізуйте свою роботу, збирайте сторонні відгуки та враховуйте їх у подальшій творчій діяльності.
9. Дотримуйтеся академічної доброчесності. У ваших роботах не повинно бути спроб плагіату.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Тема 1. Еволюція документального кіно від простого фільмування дійсності до складних форм у сучасному аудіовізуальному мистецтві.</i>	
1	Кінохроніки та їх значення для історії кінодокументалістики.	5
	<i>Тема 2. Принципи та методи французької школи документалістики "Cinéma Vérité".</i>	
2	Вплив французької "нової хвилі" на розвиток документального кіно.	5
	<i>Тема 3. Соціальне документальне кіно Великої Британії як засіб відображення класової боротьби.</i>	
3	Розвиток напрямку "Вільне кіно" та його соціальний контекст.	4
	<i>Тема 4. Особливості становлення документального кіно США.</i>	
4	Розвиток документального кіно як засобу політичного впливу у ХХ столітті. Перші замовні документальні фільми для президентських виборів.	6
	<i>Тема 5. Документальне кіно України: історичний контекст та сучасний розвиток.</i>	
5	Радянська «спадщина» в українському документальному кіно. Нове українське документальне кіно: тенденції та виклики.	4
	<i>Тема 6. Порівняльний аналіз документальних фільмів різних тоталітарних режимів.</i>	
6	Використання кінематографа для легітимізації влади.	4

	Аналіз пропагандистських технік у документальному кіно.	
	<i>Тема 7. Послідовники італійського неореалізму в документальному кіно різних країн.</i>	
7	Спільні риси італійського неореалізму та документальної естетики.	9
	<i>Тема 8. Історія розвитку документального кіно в країнах Азії.</i>	
8	Відтворення наслідків війн, ядерних атак, екологічних катастроф у японській документалістиці.	7
	<i>Тема 9. Документальне кіно Канади та вплив НФК.</i>	
9	Канадське документальне кіно як засіб збереження національної ідентичності.	6
	<i>Тема 10. Сучасні тенденції розвитку та класифікація документального кіно.</i>	
10	Установка на масову аудиторію. Типологія за Біллом Ніколсом: основні стилі та їхні особливості. Вплив технологічного прогресу на жанрове розмаїття документального кіно.	10
	Разом	60

Методичні рекомендації для проведення самостійної роботи:

1. Робота з тестами. Перш ніж розпочати тестування, уважно прочитайте всі інструкції та пояснення до тесту. Не думайте довго над кожним питанням. Прийміть те, що результати тесту можуть висвітлити як ваші сильні сторони, так і області для покращення. Не перебільшуйте важливість тесту. Не дозволяйте результатам тесту впливати на вашу самооцінку.
2. Дотримуйтеся термінів виконання. Пам'ятайте про дедлайни та намагайтеся виконувати завдання вчасно. Плануйте заздалегідь і відводьте достатньо часу для завершення роботи. Створіть графік, щоб ви могли ефективно використовувати свій час.
3. Проводьте глибоке дослідження та аналізуйте інформацію, яку використовуєте, щоб забезпечити точність та об'єктивність вашої роботи. Звертайтеся до різноманітних джерел інформації та перевіряйте їх достовірність.
4. Плануйте структуру свого тексту, розділяючи його на вступ, основну частину та висновки. Кожен пункт повинен логічно впливати з попереднього.
5. Якщо ви маєте запитання або потребуєте допомоги, звертайтеся до викладача.
6. Постійно покращуйте свої навички та вдосконалюйте свої здібності. Вивчайте нові техніки та методи роботи, слідкуйте за новими науковими статтями.
7. Дотримуйтеся етичних принципів у всіх ваших публікаціях.

8. Ведіть щоденник спостережень за собою, фіксуйте власні надбання та помилки.
9. Критичний аналіз. Під час роботи з матеріалами критично оцінюйте їхню достовірність та актуальність. Порівнюйте різні точки зору та аргументи, формулюйте власні висновки.
10. Після завершення роботи оцініть свої досягнення та визначте, що ви зробили добре, а що можна покращити в майбутньому.

4. Форми поточного та підсумкового контролю

Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, дослідницький, проблемного викладу.

Форми контролю

Усне опитування, контрольні роботи, участь у дискусіях, презентації, іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти

Розділ			Іспит (залік)	Сума
T1	T2	T3	60	100
10	15	15		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

1. Пакет навчально-методичного забезпечення: робоча програма, силабус, конспект лекцій, пакет практичних завдань, пакет самостійних завдань.

5. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Філатов А. Геннадій Кофман: «Новій українській документалістиці бути!» // УК. 2013. № 3.
2. Фурманова З. Кілька історій, не залежних від жанру, з історії неігрового кіна України, не залежної від українського кіна // KINO-KOLO. 2006. № 26.
3. Кіно документальне / В. М. Войтенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-6926>.
4. Десятник Г. О. Основи екранної документалістики. Київ: Видавництво Київського національного університету, 2016. Дроботенко А. Е. Документальне кіно і журналістика: взаємозв'язок понять. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації», (11), 4-7.
5. Тримбач С. Українське кіно.
6. Navran, I., & Botvyn, M. (2020). Документальне кіно в сучасному екранному дискурсі. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво, 3(1), 11–19. <https://doi.org/10.31866/2617-2674.3.1.2020.202649>
7. Honcharuk, S., & Provolovskyi, O. (2020). Постановча реальність документального кіно: прояви та смисли. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво, 3(1), 83–91. <https://doi.org/10.31866/2617-2674.3.1.2020.202664>
8. Брюховецька Л. Приховані фільми. Українське кіно 1990-х. Київ : АртЕк, 2003. 384.
9. Гаврилюк П. І. Особливості монтажу в документальному кіно та телебаченні // Культура України: альманах. Харків, 2002. №9: Мистецтвознавство. С. 113–119.
10. Данькова Н. Зірково-таємниче життя української документалістики / Телекритика. 2009. №2.
11. Данькова Н. Українське неігрове кіно на шляху до комерціалізації / Телекритика. Київ, 2007. №4.
12. Кондратьєва М. Цифрові технології в документальному кіно // Екранна освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку: збірка наукових статей. Київ, 2004. С. 48– 52. Маркітан Л. П. Кінодокументознавство // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.

13. Маркітан Л. П. Кінодокументознавство //Енциклопедія сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2022.
14. Ейзенштейн С.М. Естетика кіномистецтва: дослідж. ст. лекції / С.М. Ейзенштейн. – К. : Мистецтво, 1978. – 310 с
15. Мащенко І. Телебачення України / І. Мащенко. – К., 1998.
16. Мащенко І. Г. Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального процесу. – К.: Україна, 2005. – С. 381.

Допоміжна

17. International Documentary Association (IDA) <http://documentary.org>
18. Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини «Docudays UA» <https://docudays.ua/news/>
19. IDW — Міжнародна Академія Документального Кіно <https://www.idw.in.ua/idw/home>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://lib-hdak.in.ua> – сайт бібліотеки Харківської державної академії культури.
2. <http://korolenko.kharkov.com> – сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
4. www.gumer.info – електронна бібліотека з гуманітарних наук.
5. <http://freelib.in.ua> – безкоштовна електронна бібліотека.
6. <http://mediatopos.org> – Центр медіа комунікацій і візуальних досліджень ХНЦ ім. В. Н. Каразіна.
7. <https://scholar.google.com/> - Google академія.
8. <https://www.webofknowledge.com> - Web of Science.
9. https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirka/Istoriia_ukrainskoho_kino_T_2_19301945.pdf- Історія українського кіно.
10. <https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Articles/etic/Mishhenko-M.M.-Dokumentalnyj-kinematograf-Ukrayiny.pdf> - Документальний кінематограф України.
11. Наукова періодика України — http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID
12. <https://www.webofknowledge.com> - Web of Science.

Контрольні питання з дисципліни

1. Хто 1926 року запропонував термін «Документальне кіно»?
2. У якому році братами Люм'єр були здійснені перші документальні зйомки на кіноплівку?

3. Перший український оператор хронікально-документальних кінофільмів.
4. Основоположний жанр документального кіно, перший інструмент фіксації реальних подій на плівку.
5. Хто з вітчизняних кінодокументалістів у своїх фільмах використовував хроніку як основу для експериментів із монтажем?
6. Англієць, який у березні 1895 року майже одночасно з братами Люм'єр, створив знімальну кінокамеру.
7. Який жанр ввели в кіно представники Брайтонської школи?
8. Хто автор думки про те, що документальне кіно — це спосіб дослідження реальних подій і процесів для кращого розуміння суспільства?
9. Хто був засновником і першим керівником Британської документальної школи?
10. Якою була мета представників «вільного кіно»?
11. Перший фільм братів Люм'єрів.
13. Хронологічні межі французької нової хвилі.
14. Напрямок у французькому кіномистецтві, що прагне документальної правди.
15. Французький документаліст, етнограф і антрополог, який вважав, що справжня документалістика повинна показувати людей у їхньому природному середовищі, без маніпуляцій і спотворень.
16. Американський режисер, продюсер, сценарист, який вважається одним з основоположників сучасного кінематографа.
17. Для нього було важливим не стільки створення «чистої» реальності, скільки передача емоцій та глибинних значень. Його фільми часто сприймають як гібрид між документалістикою і художнім кіно.
18. Американський режисер, продюсер, журналіст, основоположник американського експериментального спрямування «пряме кіно» (Direct Cinema).
19. Режисер-авангардист, основоположник і головний теоретик українського документального кіно.
20. Режисер-постановник наймасштабніших документальних фільмів про бойові дії на території України.

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі
спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»
ОП «Відеоблогінг і телерепортерство»

Укладач :

Літинська Юлія Вікторівна,

викладач факультету аудіовізуального мистецтва

Друкується в авторській редакції

План 2025

Підписано до видання 15.04.2025 р. Формат 60x84/16

Гарнітура –Times. Папір для мн. ап.

Ум. друк. арк. __ Обл.-вид. арк. __

тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.